

Proszaková proti Polsku, rozsudek ze dne 16. 12. 1997

Stěžovatel: Proszaková

Žalovaný stát: Polsko

Číslo stížnosti: 25086/94

Datum: 16.12.1997

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 1

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: občanskoprávní řízení, přiměřená lhůta/délka řízení, spravedlivý proces

Český právní řád: čl. 36 Listiny základních práv a svobod

Významnost: 2

EVROPSKY SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

16. prosince 1997

VĚC PROSZAKOVÁ

(Rozsudek ve věci Proszaková versus Polsko)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a příslušnými ustanoveními Jednacího řádu B jako Senát, který tvořili následující soudci: Thór Vilhjálmsson, předseda, J. De Meyer, A. N. Loizou, sir John Freeland, G. Mifsud Bonnici, J. Makarczyk, D. Gotchev, B. Repik, E. Levits a dále H. Petzold, tajemník Soudu, a P. J. Mahoney, zástupce tajemníka Soudu, po neveřejné poradě, která se konala ve dnech 27. srpna a 24. listopadu 1997, poslední uvedeného dala vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl Soudu předán polskou vládou (dále jen „Vláda“) 6. ledna 1997 v tříměsíční lhůtě stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti (č. 25086/94) proti Polské republice, předložené Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle článku 25 polskou občankou paní Bronislawou Proszakovou 28. dubna 1994.

Žádost Vlády vycházela z článků 44 a 48 Úmluvy a z prohlášení, kterým Polsko uznalo obligatorní pravomoc Soudu (článek 46). Předmětem žádosti bylo získání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků příslušného státu podle článku 6 § 1 Úmluvy.

2. V odpovědi na dotaz učiněný podle ustanovení 35 § 3 (d) Jednacího řádu B žadatelka prohlásila, že si přeje osobně se zúčastnit soudního řízení, a ustanovila advokáta, který ji bude

zastupovat (ust. 31). Tomuto advokátovi bylo předsedou Soudu panem R. Ryssdalem povoleno užívat při řízení polského jazyka (ust. 28 § 3).

3. Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován pan J. Makarczyk. zvolený soudce polské národnosti (článek 43 Úmluvy), a pan R. Ryssdal, předseda Soudu (ust. 21 § 4/b/). Dne 20. ledna 1997 předseda za přítomnosti tajemníka vylosoval dalších sedm členů, a to pány J. De Meyera, A. N. Loizou, sira Johna Freeland, pány L. Wildhabera, G. Mifsuda Bonniciho, B. Repika a L. Levilse (článek 43 in fine Úmluvy a ust. 21 § 5).
4. Pan Ryssdal z titulu předsedy Senátu (ust. 26 § 1) konzultoval prostřednictvím tajemníka se zástupcem Vlády, žadatelčíným právním zástupcem a delegátem Komise postup soudního řízení (ust. 39 § 1 a 40)

V souladu s následně vydaným nařízením obdržel tajemník vyjádření žadatelky 25. června 1997 a vyjádření Vlády 17. července 1997.

5. V souladu s rozhodnutím předsedy se veřejné zasedání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 25. srpna 1997. Soud předtím vykonal přípravné řízení.

K Soudu se dostavili:

(a) za Vládu K Drzewicki, profesor mezinárodního práva soukromého na Univerzitě v Gdaňsku, zástupce Vlády, E. Chalubińska, soudkyně pověřená Ministerstvem spravedlnosti, právní zástupce;

(b) za Komisi K. Herndl, delegát:

(c) za žadatelku Z. Cichoń, advokát praktikující v Krakově, právní zástupce.

Soud vyslechl úvodní přednesy pánů Herndla, Cichoně a Drzewického. Následně pan Gotchev, zastupující soudce, nahradil pana Wildhabera, který se nemohl soudního řízení dále účastnit (ust. 22 § 1 a 24 § 1).

Jelikož, se pan Ryssdal nemohl zúčastnit jednání 24. listopadu 1997, jeho místo předsedy Senátu zaujal pan Thór Vilhjálmsson, zastupující soudce (ust. 21 § 6).

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

6. Paní Bronisława Proszaková. narozená v roce 1926. je v důchodu a žije ve městě Stalowa Wola.
7. Trestní řízení
8. Dne 20. prosince 1988 byla žadatelka napadena a udeřena svým sousedem, panem R. T. Dne 29. listopadu 1989 Okresní soud ve městě Stalowa Wola (trestní oddělení) odsoudil pana R. T. k šesti měsícům odnětí svobody za násilné napadení a způsobení současné tělesné újmy. Paní Proszaková se k řízení nepřipojila jako občanská strana. Dne 12. března 1990 Oblastní soud v Tarnobrzegu rozhodl v rámci amnestie přerušit řízení.
9. Občanské řízení
10. Dne 25. října 1990 žadatelka zahájila proti panu R. T. občanské řízení u Okresního soudu ve městě Stalowa Wola (civilní oddělení - dále jen „okresní soud“). Požadovala náhradu ve výši pěti milionů (starých) zlotých za zranění způsobené napadením; blíže neurčeného data žadatelka tuto částku zvýšila.
11. Dne 14. dubna 1992 si okresní soud nechal vypracovat odborný posudek od psychiatra Dr. B. S , aby mohl zhodnotit, nakolik bylo žadatelčino zdraví útokem zasaženo a zda mezi napadením a zraněním uváděným obětí existovala příčinná souvislost.
12. Dne 23. února 1993 byla žadatelka vyšetřena na žádost okresního soudu dalšími dvěma psychiatry. Dr. W. S. a Dr. A. S., kteří byli ustanoveni jako znalci. Dne 8. června 1993 Dr. W. S., který žadatelku ošetřoval již deset let, předložil soudu vyjádření, ve kterém prohlásil, že

nesouhlasí se závěry Dr. B. S. Obhájce obžalovaného proto požádal o ustanovení dalšího znalce. Právní zástupce žadatelky proti této žádosti nejprve namítal, ale posléze souhlasil, a soud ji povolil.

13. Dne 18. června 1993 paní Proszaková odmítla podrobit se dalšímu psychiatrickému vyšetření namítajíc, že pokud se týká jejího duševního zdraví, existovalo již dostatečné množství podkladů, a že již byla během řízení vyšetřena při dvou příležitostech. Prohlásila, že nevidí, jaký přínos by mělo další vyšetření pro stanovení občanské odpovědnosti obžalovaného.

Dne 7. září 1993 žadatelka sdělila okresnímu soudu, že se ze zdravotních důvodů řádně potvrzených lékařskou zprávou nemohla dostavit na přelíčení 2. září 1993 a rovněž si stěžovala na délku řízení. V dopise z 10. září 1993 adresovaném okresnímu soudu potvrdila své odmítnutí podrobit se dalšímu psychiatrickému vyšetření.

12. Dne 6. října 1993 okresní soud stanovil datum dalšího psychiatrického vyšetření žadatelky, která se k němu nedostavila. Následně si stěžovala na zdoluhavost řízení. Dne 19. října 1993 ji předseda okresního soudu sdělil, že údajné zpoždění bylo částečně způsobeno jejím odmítnutím podrobit se dalšímu lékařskému vyšetření a že nic neukazovalo na nedostatek snahy ze strany soudu.
13. Dne 26. října 1993 paní Proszaková napsala dopis ministru spravedlnosti, stěžujíc si na délku řízení. Uvedla rovněž, že předseda okresního soudu neodpověděl na některé z jejích stížností, a požadovala odvolání odpovědného soudce z případu na základě toho, že při jeho řešení neprojevil dostatečnou snahu a byl proti ní zaujatý. Dne 2. listopadu byl tento dopis ministrem předán předsedovi Oblastního soudu v Tarnobrzegu.
14. Dne 16. listopadu 1993 žadatelka vznesla požadavek, aby byla vyšetřena psychiatrem, který se specializoval na syndrom bývalých vězňů německých koncentračních táborů; ona sama byla vězněna v Ravensbrücku v době druhé světové války a domnívala se, že tento faktor nebyl soudem předvolanými psychiatry brán dostatečně v úvahu. Soud se spojil s Vojenskou nemocnicí v Krakově a 26. listopadu jim Dr. W (II odpověděl, že případ by vyžadoval konzultaci a delší období pozorování, jelikož paní Proszaková může své symptomy předstírat během vyšetřování jedním odborníkem. Dne 15. prosince 1993 soud napsal dopis Vojenské lékařské akademii v Lodži, která jej informovala, že s ohledem na již vydané soudní rozhodnutí o výkonu trestu se tímto problémem nemohla zabývat, jak od ní bylo požadováno.
15. Dne 9. února 1994 se žadatelka domáhala, aby soudce pověřený jejím případem byl nahrazen na základě toho, že délka řízení překročila přiměřenou dobu. Dne 10. března 1994 okresní soud její žádost zamítl jako právně nepodloženou.
16. V srpnu 1994 se soud spojil s Okresním centrem duševního zdraví v Rzesowě, ale neobdržel žádnou odpověď, a to i přes řadu upomínek. Dne 31. března 1995 se obrátil na Lékařskou akademii v Lublinu, od které 30. června 1995 obdržel kladnou odpověď. Původně stanovený odborník 7. listopadu prohlásil, že vzhledem k pracovnímu vytížení je pro něj nemožné vydat požadované vyjádření. Dne 20. prosince 1995 druhý odborník požádal soud, aby vyzval žadatelku k dostavení se na vyšetření dne 23. ledna 1996.
17. Dne 9. ledna 1996 paní Proszaková sdělila okresnímu soudu, že se ze zdravotních důvodů nemůže doslavit k novému vyšetření. Opět si stěžovala na délku řízení a rovněž zdůraznila zbytečnost dalšího vyšetření s ohledem na ta, která již byla provedena.

Dne 18. ledna 1996 požádala soud, aby v řízení pokračoval za její nepřítomnosti, neboť byla názoru, že již předložila všechny údaje nezbytné pro rozhodnutí jejího případu.

18. Dne 15. ledna 1996 okresní soud žadatelku uvědomil, že jelikož předchozí odborníci zastávali rozdílné názory, spis jejího případu byl zaslán na Lékařskou fakultu Lublinské univerzity k novému znaleckému posouzení. Nařídil jí doslavit se k vyšetření 23. ledna.
19. Dne 21. února Lékařská akademie v Lublinu soudu sdělila, že navzdory opakovaným

upomínám se paní Proszaková k vyšetření nedoslavila.

20. Dne 18. března 1996 paní Proszaková předložila okresnímu soudu lékařskou zprávu za účelem prokázání, že ze zdravotních důvodů se nemohla doslat na přelíčení stanovené na 20. března 1996. Toto přelíčení bylo odročeno, jelikož se nedoslovil ani právní zástupce žadatelky. V dopise z 20. března 1996 soud nabídl, že může žadatelku vyslechnout u ní doma.
21. Dne 2. dubna 1996 žadatelka informovala okresní soud o svých zdravotních potížích a zdůraznila bezpředmětnost nového přelíčení, jelikož její případ byl projednáván u institucí ve Strasbourgu a Komise již zhodnotila její zdravotní stav.
22. Dne 16. května 1996 okresní soud částečně uznal žadatelčin nárok a přiznal jí 1500 nových zlotých plus úrok a náklady.

Pan R. T. a žadatelka se odvolali.

23. Dne 16. září 1996 po vydání rozsudku okresním soudem žadatelka požadovala odvolání odpovědného soudce, avšak tato žádost byla zamítnuta 26. září 1996. Toto zamítnutí bylo podpořeno Oblastním soudem v Tarnobrzegu dne 23. října 1996.
24. Dne 5. prosince 1996 odvolací soud potvrdil správnost rozsudku okresního soudu z 16. května 1996. avšak snížil původně přiznanou sumu o 6 zlotých.
25. Dne 7. ledna 1997 se žadatelka odvolala na právním podkladě za účelem získání vyšší náhrady. Odvolání bylo však zamítnuto Oblastním soudem v Tarnobrzegu 19. února 1997 na základě toho, že požadavek se vztahoval k částce pod prahem stanoveným článkem 393 občanského soudního řádu (5000 nových zlotých).

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

26. Paní Proszaková podala svou žádost ke Komisi 28. dubna 1994. Stěžovala si: (1) na délku občanského řízení zavedeného u Okresního soudu ve městě Stalowa Wola (článek 6 § 1 Úmluvy); (2) na poškození své pověsti následkem lékařské zprávy z roku 1986, která prohlašovala, že trpí schizofrenií; (3) na odmítnutí Ministerstva spravedlnosti znovu otevřít řízení týkající se smrti jejího syna; (4) na pronásledování různými osobami.
27. Ve svém dílčím rozhodnutí o přípustnosti ze 17. ledna 1995 Komise (Druhý senát) odložila posouzení první stížnosti a prohlásila ostatní za nepřipustné. Dne 18. října 1985 prohlásila žádost (č. 25086/94) za přípustnou. Pokud se týká stížnosti týkající se délky řízení. Ve své zprávě ze 4. září 1996 (článek 31) vyjádřila jednomyslný názor, že došlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

28. Vláda prohlásila, že nedošlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy.

Právní zástupce žadatelky požádal Soud, aby rozhodl, že došlo k porušení tohoto ustanovení, a přiznal jeho klientce spravedlivě zadostiučinění.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy

29. Žadatelka si stěžovala na délku občanského řízení a odvolávala se na článek 6 § 1 Úmluvy, který stanoví:

„Každý má právo na ... v přiměřené lhůtě projednána ... soudem,... rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích...“

Vláda tuto stížnost zamítla, avšak Komise ji přijala.

1. Doba braná v úvahu
2. Soud zaznamenal, že doba braná v úvahu nezačala 25. října 1990, kdy byla podána žádost k Okresnímu soudu ve městě Stalowa Wola, ale až 1. května 1993, kdy vešlo v platnost prohlášení, kterým Polsko uznalo právo na podání osobní stížnosti v souvislosti s článkem 25 Úmluvy. Tato doba skončila 19. února 1997, kdy bylo Oblastním soudem v Tarnobrzegu zamítnuto odvolání na právním podkladě (viz výše uvedené odst. 8 a 25). Trvala proto přibližně tři roky, devět měsíců a dva týdny.
3. V zájmu stanovení přiměřenosti délky projednávané doby musí být brán v úvahu ovšem stav, ve kterém se případ nacházel 1. května 1993 (viz mimo jiné, rozsudek ve věci Zappia v. Itálie ze dne 26. září 1996. Reports of Judgments and Decisions 1996-IV. s. 1412, § 22).
4. Přiměřenost délky řízení
5. Přiměřenost délky řízení musí být hodnocena s ohledem na kritéria stanovená precedenčním právem Soudu a ve světle zvláštních okolností případu, především jeho složitosti a přístupu žadatelky a příslušných institucí (viz mimo jiné výše zmíněný rozsudek ve věci Zappia, s. 1412, § 23).
6. Jak zdůraznila Vláda ve svém vyjádření u Soudu, způsob, jakým je případ projednáván podle polského občanského řízení, velmi závisí na přístupu zúčastněných stran. To však nezbavuje soudy povinnosti zajistit soulad s článkem 6. pokud se týká požadavku „přiměřené lhůty“ (viz, inter alia. rozsudek ve věci Vernillo v. Francie ze dne 20. února 1991. Série A č. 198. s. 13. § 30). Vláda rozhodně uznala, že soudy byly odpovědné za zajištění toho, aby případ byl projednáván uspokojivě za spolupráce se zúčastněnými stranami.
7. Složitost případu
8. Podle názoru Komise nebyl případ obzvláště komplikovaný. Okolnosti trestného činu, který byl důvodem zahájení řízení o odškodnění, již byly stanoveny trestním soudem v roce 1989, čili v zásadě zbývalo stanovit, zda žadatelčino zdraví bylo postiženo a zda mezi napadením a utrpenou újmou existovala příčinná souvislost. Skutečnost, že odborníci došli k rozdílným závěrům, nemohla ospravedlnit zdlouhavost řízení, jelikož bylo na soudu, kterého se případ týká, aby posoudil důležitost jejich názorů pro vyřešení případu, i když se v nich znalci rozcházel.

Žadatelka sdílela tento názor.

35. Vláda prohlásila zaprvé, že účelem trestního řízení bylo rozhodnout, zda byl spáchán trestný čin a pokud ano, potom kým. Pouze konečné rozhodnutí trestního soudu by bylo pro občanský soud závazné, pokud se týká skutkových zjištění a odpovědnosti útočníka. Takové rozhodnutí však v současném případě nebylo vydáno, jelikož pan R. T. se odvolal proti svému odsouzení a Oblastní soud v Tarnobrzegu rozhodl přerušit řízení v rámci amnestie.

Vláda dále znovu namítala, že případ byl komplikovaný. Zahájení občanského řízení přibližně dva roky po napadení a rok po odsouzení pana R. T. mělo přímý dopad na průběh řízení, jelikož bylo nezbytné získat několik lékařských posudků a další důkazy potřebné pro zjištění, zda žadatelka trpěla a pokud ano, do jaké míry, několika chorobami již před napadením. Úkol lékařských odborníků a soudu byl následně mnohem obtížnější než v běžném případě, kde mohla být příčinná souvislost mezi napadením osoby a údajným zhoršením jejího zdravotního stavu stanovena ihned. Bylo rovněž obtížnější získat nová svědectví.

Dále psychiatři předvolaní soudem potvrdili, že hlavní problém, který museli řešit, vyplýval ze skutečnosti, že většina příznaků ukazujících na žadatelčiny potíže s duševním zdravím byla zaznamenána v její zdravotní kartě jak před napadením, tak po něm; proto bylo třeba požádat o vyjádření třetího odborníka.

36. Soud shledal, že s ohledem na skutková zjištění byl tento případ do určité míry komplikovaný. Vedený spor, obzvláště zda existovala příčinná souvislost mezi udávanou újmou a napadením, učinil získání posudku lékařského specialisty nezbytným. Právní zástupce paní Proszakové nejprve namítal proti žádosti právního zástupce pana R. T. z 8. června 1993 o určení dalšího znalce, ale posléze souhlasil (viz výše uvedený odst. 10). Žadatelka sama následně vyhledala další vyšetření u specialisty na syndromy bývalých vězňů německých koncentračních táborů, jelikož byla názoru, že lato stránka jejího života nebyla brána dostatečně v úvahu (viz výše uvedený odst. 14).
37. Přístup žadatelky
38. Vláda prohlásila, že žadatelka přispěla k délce řízení, jelikož žádala odvolání soudce, nedostavila se k vyšetřením a požadovala další odborné posudky.
39. Komise toto přijala, avšak domnívala se, že její chování nemohlo vysvětlovat celkovou délku řízení.
40. Žadatelka byla názoru, že její odmítnutí podrobit se novému psychiatrickému vyšetření bylo legitimní, jelikož soudu se od roku 1993 dostalo dosti informací, na kterých mohl založit své rozhodnutí.
41. Soud zaprvé zopakoval, že pouze zpoždění přisouzená státu mohou ospravedlnit shledání nedodržení požadavku „přiměřené lhůty“ (viz, mimo jiné, rozsudek ve věci *Ciricosta a Viola v. Itálie* ze dne 4. prosince 1995, Série A č. 337, s. 10, § 28). Zadruhé zaznamenal, že žadatelka nepodloženě zpochybňovala práci odpovědného soudce při třech příležitostech, jednou dokonce i po vydání rozsudku u soudu první instance (viz výše uvedený odst. 23). Skutečnost, že se několikrát nedostavila k přelíčení, přičemž ne vždy to bylo ospravedlněno jejím zdravotním stavem, a její odmítnutí dostavit se na třetí psychiatrické vyšetření nepopíratelně přispěly ke zpomalení průběhu řízení. Kdyby se podrobila třetímu psychiatrickému vyšetření, případ mohl být uzavřen během krátké doby. Navíc se zdá, že žadatelka a její právní zástupce špatně koordinovali svůj postup. Ačkoliv její právní zástupce souhlasil se soudním určením nového psychiatra jako znalce (viz výše uvedený odst. 10), paní Proszaková se v určený den na vyšetření nedostavila (viz výše uvedený odst. 11). To se stěžuje slučovalo se snahou, kterou musí žalující strana projevit v občanském řízení. Orgány řešící případ nemohou být rovněž viněny z toho, že uplynul více než jeden měsíc mezi podáním odvolání na právním podkladě a jeho zamítnutím z důvodu nedostatku zákonné opory (viz výše uvedený odst. 25).
42. Přístup soudních orgánů
43. Komise zaznamenala, že Vláda neposkytla žádné přesvědčivé vysvětlení pro dobu potřebnou k nalezení odborníka na vypracování třetí zprávy. Proto shledala národní instituce z převážné části zodpovědné za délku řízení počínaje 1. květnem 1993.
44. Žadatelka kritizovala způsob vedení řízení okresním soudem, zvláště jeho urputné hledání dalšího znalce, ačkoliv, jak zdůraznila, spis případu byl kompletní v červnu 1993.
45. Podle vyjádření Vlády nebyly okresní ani oblastní soud zodpovědné za žádné otálení. Přelíčení byla naplánována v řádných intervalech, bez nepřiměřených období nečinnosti. Dále oblastní soud vyslechl svědectví při každé možné příležitosti, někdy i za nepřítomnosti žadatelky, aby tak zabránil zbytečnému zpoždění. Aniž by popírala obtíže spojené s nalezením třetího znalce. Vláda zdůraznila, že projednávaná doba i přes svou délku nezakládala porušení článku 6 Úmluvy vzhledem k úsilí okresního soudu případ uzavřít.
46. Soud zaznamenal, že téměř celé období spadající do jeho pravomoci *radone temporis* bylo v zásadě věnováno hledání odborníka s dostatečnou kvalifikací, jak si sama žadatelka přála. V této souvislosti poznamenal, že znalci pracují v kontextu soudního řízení pod dohledem soudce, který zůstává odpovědným za přípravu a rychlý průběh řízení (viz. *mutatis mutandis*. rozsudek ve věci *Billi v. Itálie* ze dne 26. února 1993. Série A č. 257-G, s. 89, § 19). V tomto případě bylo důvodné zaujmout stanovisko, že třetí posudek o duševním zdraví paní Proszakové byl nezbytný. Okresní soud učinil vše, co bylo v jeho silách, aby ho získal. Délka stěžované doby se samozřejmě může na první pohled jevit nepřiměřenou, ale svědectví neodhalila žádné

významné období nečinnosti. Okresní soud dokonce zašel tak daleko, že nabídl žadatelku vyslechnout u ní doma vzhledem k jejímu špatnému zdravotnímu stavu (viz. výše uvedený odst. 20). Navíc když byl znalec určen, žadatelka se odmítla podrobit vyšetření 23. ledna 1996, ačkoliv byla požádána tak učinit (viz. výše uvedený odst. 19).

47. Závěr

48. Z toho vyplývá s ohledem na všechny okolnosti případu a obzvláště na roli, kterou v průběh řízení hrála žadatelka, že stěžovaná délka řízení nemůže být považována za nepřiměřenou.

Nedošlo zde proto k porušení článku 6 § 1 Úmluvy.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

rozhoduje šesti hlasy proti třem, že nedošlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy.

Vyhotoveno v jazyce anglickém a francouzském a vyhlášeno při veřejném jednání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 16. prosince 1997.

Herbert PETZOLD

tajemník

Thór VILHJÁLMSOON

předseda